

→ Aflevering 1: **Jan Ernst van der Pek**

Architect Jan Ernst van der Pek (1865-1919) was een idealist. Hij wilde eenvoudige Amsterdammers een behoorlijke woning geven. Van der Pek ontwierp in 1895 een nieuwbouwcomplex tussen de Lindengracht en de Goudsbloemstraat. Op die plek in de Jordaan stonden krotwoningen. In de nieuwbouw, die er nog steeds staat, kwamen 92 gezinnen te wonen. Het saneringsproject was een geslaagde proef, die steun gaf aan de invoering van de Woningwet in 1902.

Louise Went (1865-1951) werd aangesteld als woonopzichteres in wat genoemd werd 'Het nieuwe gebouw'. Zij moest de voormalige krotbewoners begeleiden in de bewoning van hun nieuwe huizen. De opzichteres haalde wekelijks de huur op en stond de bewoners met raad en daad ter zijde. De Jordanezen konden het goed vinden met Went, die haar functie gedurende veertig jaar zou uitoefenen.

Berlage (Hendrikus Petrus, 1856-1934) en Van der Pek waren tijdgenoten en geestverwanten. Ze waren tegenstander van het bouwen in historische stijlen en streefden naar eenvoud en doelmatigheid. Berlage heeft meer naam gemaakt dan Van der Pek. Nog steeds spreekt iedereen, mede dankzij de alliteratie, van de Beurs van Berlage.

*De Van der Pekstraat telt 28 winkelpanden.
Foto's: AvdV*

Van der Pek trouwde met Louise Went in 1902. Ze waren even oud, 37 jaar. Het huwelijk bleef kinderloos, maar het echtpaar nam wel kinderen uit de Jordaan mee naar hun tweede (huur)huis in Santpoort. Of ze gingen met de kinderen naar de overkant van het IJ, naar de speeltuin van het Tolhuis.

Tehuis voor ongehuwden

De twee belangrijkste werken van Van der Pek zijn het monumentale ATVA-gebouw aan de Marnixstraat (bij de Elandsgracht) en de Van der Pekbuurt in Amsterdam-Noord. ATVA betekent Amsterdams Tehuis voor Arbeiders en heette aanvankelijk Tehuis voor Ongehuwden. Veel ongetrouwde arbeiders woonden als kostganger in bij gezinnen en dat was beslist geen ideale situatie.

Toen het ATVA-gebouw openging in 1918, was Van der Pek al bezig zijn 'gemeentewoningen Buiksloterham' te ontwerpen. In 1910 was de Woningdienst opgericht met Arie Keppler als directeur. Keppler voelde er niets voor Noord vol te bouwen met de 'kazernebouw' van vier woonlagen, die de afgelopen decennia was verrezen in de stad.

‘Het gezin dat in een bovenwoning huisde, had tenminste een eigen voordeur aan de straat’

Hij streefde naar volkshuisvesting aan de overzijde van het IJ met huizen van één of twee verdiepingen. Dat werd werkelijkheid in de Buiksloterham tussen 1918 en 1926.

Daarmee was een oude droom van architect Van der Pek werkelijkheid geworden: een arbeidersgezin in Amsterdam had een eigen huurhuis gekregen. Biograaf Carol Schade schrijft daarover: ‘Weliswaar betrof het hier nog tweegezinswoningen, maar het gezin dat in een

bovenwoning huisde, had tenminste al een eigen voordeur aan de straat en een trap die het niet met anderen hoefde te delen.’ De straten kregen de namen van wilde bloemen en planten. In 1919, het jaar waarin Van der Pek overleed, werden de hoofdstraat en een plein naar hem vernoemd.

Reprobouw

De Van der Pekbuurt ligt negentig jaar later nog steeds tussen het Van der Pekplein, de Ranonkeldade, Distelweg, Hagedoornweg en Meidoornweg. De woningen worden tegenwoordig als klein en zeer gehorig ervaren en er is veel achterstallig onderhoud. In 2008 is de buurt Vogelaarwijk geworden. Er zijn veertig van die achterstandswijken in Nederland. De bewoners zijn relatief vaak werkloos en ook is er veel schooluitval en dat laatste is een extra probleem omdat de Van der Pekbuurt een buurt is met veel kinderen. Er zijn diverse programma’s gestart om de buurt schoner en veiliger te maken en ook economisch sterker.

Begin 2010 zijn twee woonblokken dichtgetimmerd. De bewoners zijn als stadsvernieuwingsurgent naar elders vertrokken. De lege blokken worden momenteel uitgebreid onderzocht, waarna woningbouwvereniging Ymere een besluit neemt over de toekomst van de Van der Pekbuurt. Een medewerker van Ymere verklaarde in het tijdschrift NUL20 van maart 2010: ‘We streven naar renovatie of bijvoorbeeld reprobouw. Dat betekent sloop maar dan worden de woningen in dezelfde stijl herbouwd.’

De Van der Pekbuurt telde in 2009 bijna 5000 bewoners, volgens Onderzoek + Statistiek. Ongeveer de helft van de bewoners is niet-westers allochtoon. Er zijn 2000 autochtone bewoners en de overigen zijn westerse allochtonen.

Albert van der Vliet - Museum Amsterdam Noord

Bronnen:

Carol Schade. Jan Ernst van der Pek (1865-1919); pionier van de volkshuisvesting. Rotterdam, 2010.

NUL20, tweemaandelijks tijdschrift voor woonbeleid, maart 2010. Janna van Veen. Van der Pekbuurt; werk in uitvoering: de transformatie van een ‘prachtwijk’.

→ Volgende maand aflevering 2: “De afgebroken Buiksloterdijk, deel 1”